

Miro Gavran

NOĆ BOGOVA

(drama)

likovi

MOLIÈRE, 51 godina

LOUIS XIV., 35 godina

LUDA, 45 godina

(Pred nama je dvorsko spremište ispunjeno stolicama, stolovima, neuredno naslaganim sagovima, brojnim svjećnjacima. Tu dvorani rijetko navraćaju. Iz susjedne prostorije približavaju se tri prijatelja. Čuje se pijana pjesma. Otvaraju se vrata — zagrljeni ulaze Luda, Moliere i Louis XIV.)

LOUIS XIV. + MOLIÈRE + LUDA (pjevaju):

Francuska je žena, volimo je mi,

Francuska je žena, volimo je mi,

Francuska je žena volimo je mi...

(Prijatelji pijano teturaju.)

LOUIS: A sad, tihoo.

LUDA: Zašto tihoo, Vaše Veličanstvo? Nismo se opijali da bismo šutjeli.

LOUIS: Ti si najgluplja dvorska luda na svijetu.

LUDA: Teške riječi, Vaše Veličanstvo.

LOUIS: To su najlakše riječi kojih sam se o tebi sjetio.

MOLIÈRE: Zašto ste htjeli tišinu?

LOUIS: Kakvu tišinu?

MOLIÈRE: Pa rekli ste: »Tihoo«

LOUIS: A, da, htio sam... zapravo, htio sam vam nešto reći... ali sad se ne sjećam što.

LUDA: Zaboravu hvala, što je glupost izostala.

(Grohotom se sva trojica nasmiju.)

LOUIS: Sad sam se sjetio! Sjetio sam se! Evo, ovako: Želim pred vama otvoriti svoje kraljevsko srce i reći vam nekoliko iskrenih riječi.

LUDA: Gospode Bože, opet ćete držati govor.

MOLIÈRE: Šuti, pusti kralja neka priča dok ima inspiraciju.

LOUIS: Vas dvojica, vi — najveće bitange u Francuskoj, vi ste mi najdraži podanici, i volim vas kao svoje razroke oči.

LUDA: Vaše Veličanstvo, Vi nas uvijek volite kad ste pijani. Bilo bi najbolje da se nikad ne trijeznite.

LOUIS: Pusti me da kažem sve što mi je na duši, a onda mi se podsmjehuj.

LUDA: Draže mi je to raditi istodobno.

MOLIÈRE: Stavi vodu u usta.

LOUIS: Dragi moji prijatelji, jedini moji prijatelji, evo se već godinama opijamo, u sitnim noćnim satima, u vrijeme kad cijela Francuska spava, a mi...

MOLIÈRE: Opet ste se raznježili, Vaše Veličanstvo.

LOUIS: Pa ja se samo pred vama smijem napiti, vi ste jedina dva čovjeka koja su me u životu vidjela pijanoga. Vi ste mi više nego braća.

LUDA: Znači da smo vam sestre.

MOLIÈRE: Šuti!

LOUIS: Ljubljeni moji podanici, bitange moje — ja bez vas više ne bih mogao živjeti, vi ste mi sve što mi je ostalo. Moram vas poljubiti u čelo.

(Pijani kralj ljubi u čelo Moliera, potom Ludu.)

LOUIS: Moliere, predstava je bila predivna.

Glumci su sjajni, a Vaš tekst odličan.

MOLIÈRE: Pretjerujete, Vaše Veličanstvo.

LOUIS: Od srca sam se smijao.

LUDA: Možda ipak nije smio toliko vrijedati liječnike.

LOUIS: Prikazao ih je onakvima kakvi su.

LUDA: Znači, najgore.

LOUIS: Žao mi je što ne mogu doći sutra na reprizu. Ne smijem — zamjerili bi mi da mi je kazalište odviše važno.

LUDA: To Vam već svi zamjeraju. Doista, kako možete uživati u predstavama, dok se Vaše prijestolje drma i svi priželjkuju pad mladog kralja?

LOUIS: Kako ne shvaćaš da volim kazalište?

LUDA: Zašto smo otišli s prijema nedugo nakon predstave?

LOUIS: Umoran sam od svega.

LUDA: Vi nemate pravo na umor.

MOLIÈRE: Dopusti na trenutak Njegovu Veličanstvu da bude običan čovjek.

LOUIS: Kako mi se gade svi ti dvorani, sve te ulizice, jadni plemići što iskriviše kralježnice u ružnim dodvoravanjima. Sve je to ološ — znam da u rukavima nose nož, znam da jedva čekaju da mi ga zabodu u leđa.

LUDA: Nije istina da Vas hoće u leđa, vaša prsa su mnogo privlačnija.

LOUIS: Jedino se pred vama mogu odmoriti od sebe. Recite da sam ja vaš prijatelj, a ne kralj.

MOLIÈRE: Prijatelj ste nam, Vaše Veličanstvo.

LOUIS: Recite da sam ja vaš pijani prijatelj.

MOLIÈRE: Vi ste naš pijani brat.

LOUIS: Priznajte, da nisam kralj, da sam običan čovjek, bi li me primili u svoje društvo, bismo li se opijali po krčmama i navlačili kurve?

LUDA: Svakako, svakako.

LOUIS: Vi ste moji najdraži... moji najdraži...

LUDA: Podanici.

LOUIS: Podanici. Vi ste moji najdraži podanici.

Ali ne! Nisam htio to reći. Htio sam reći da ste vi jedini moji prijatelji. A ja — jesam li ja vaš prijatelj?

LUDA: Jeste. Vi ste pravi prijatelj, jer možete dobro potegnuti. Ja ne priznajem prijatelje koji poslije prve litre posustaju.

MOLIÈRE: Vi ste dvolitreni prijatelj.

LOUIS: Vjerujte mi, draže su mi ove noći s Vama od svih prijema, od svih dvorskih zabava.

MOLIÈRE: Ali ste češće na zabavama nego s prijateljima.

LOUIS: Prokleti poslovi.

(Luda iz kuta sobe donese sanduk s bocama vina.)

LUDA: Prijatelji, pogledajte — djevojčice su s nama.

(Luda daje svakome po bocu. Piju.)

MOLIÈRE: Hoćemo li zapjevati.

LUDA: Hoćemo li zapjevati

Hoćemo li zapjevati

Hoćemo li zaplesati

Hoćemo li sreću zvati

LOUIS: Ne to — našu pjesmu.

MOLIÈRE: Može.

LOUIS + LUDA + MOLIÈRE:

Francuska je žena
Volimo je mi
Francuska je topla
Volimo je mi
Francuska je vino
Ispijmo ga svi
Francuska je život
Živimo ga mi.

LOUIS: Kako je lijepo kad čovjek ima prijatelje, kako je lijepo što imam vas.

LUDA: Kako je lijepo što mi imamo Vas.

LOUIS: Kako je lijepo... evo mi ništa ne pada na pamet što bi moglo biti lijepo.

LUDA: Zašto ste danas tako sentimentalni, Vaše Veličanstvo? Samo pričate o našem prijateljstvu, o sreći, umjesto da, kao inače ogovaramo dvorjane, da vidimo tko je koga u posljednjih tjedan dana?

LOUIS: Pa ti si zaboravio što je danas.

LUDA: Što je danas?

LOUIS: Hajde, sjeti se pijanico.

LUDA: Doista ne znam.

LOUIS: Danas je desetogodišnjica?

MOLIÈRE: Kakva desetogodišnjica?

LOUIS: Danas se navršilo deset godina od onog dana kad smo se nas trojica prvi put napili. Danas je desetogodišnjica našeg prijateljstva.

MOLIÈRE: Ali, kako ste upamtili?

LOUIS: Što?

MOLIÈRE: Pa, prvi dan.

LOUIS: Vrijeme prije našeg prijateljstva i ne računam za pravi život.

MOLIÈRE: Ako je tako, onda: Francuska je žena

MOLIÈRE + LUDA + LOUIS:

Francuska je žena
Volimo je mi
Francuska je topla
Volimo je mi.

LOUIS (prekine pjesmu):

Stanite, stanite! Hoću vas nešto važno pitati, hoću vas nešto važno pitati.

MOLIÈRE: Pitajte što brže, da ne zaboravite.

LOUIS: Volite li me?

LUDA: Kako?

MOLIÈRE: Kao prijatelja, idiote.

LOUIS: Dakle, volite li me kao svog istinskog prijatelja?

MOLIÈRE: Volimo Vas.

LOUIS: Koliko me volite?

MOLIÈRE: Mnogo.

LOUIS: A koliko me ti voliš?

LUDA: Ja Vas volim onoliko koliko ste pijani.

LOUIS: A kad sam trijezan, volite li me trijeznoga?

(Šutnja.)

LOUIS: Reci ti prvi.

MOLIÈRE: Pa, ne mrzim Vas.

LOUIS: A voliš li me trijeznog?

MOLIÈRE: Uopće Vas ne mrzim.

LOUIS: A ti?

LUDA: Ja ne volim ni sebe, ako mi u želucu nije vino.

LOUIS: A mene?

LUDA: Volim vas... kad ste pijani.

LOUIS: Ja bih želio da me uvijek volite, i zato se više nikad neću otrijezniti, nikad.

LOUIS: Ne, ja se više ne trijeznam.

MOLIÈRE: I bolje, i bolje. Pridružit ću Vam se.

LOUIS: A tko će drame pisati ako se ti ne otrijezniš? Znaš da jedino u tvojim komedijama uživam.

MOLIÈRE: Veličanstvo, ja više volim piti nego pisati. Za vino uvijek imam inspiraciju, za drame samo ponekad.

LOUIS: Vi ste moji najdraži prijatelji. I mi se volimo, iskreno, bratski.

MOLIÈRE: Volimo se na desetogodišnjicu.

LOUIS: Kako je to lijepo kad jedan kralj ima dva čovjeka pred kojima može biti budala.

LUDA: A kako je tek lijepo kad dvije budale imaju kralja pred kojim mogu biti ljudi.

LOUIS: Vi ste jedini dokaz da i ja imam svoj život — ono na dvoru nije moj život, ono su dužnosti, poslovi, gluposti.

MOLIÈRE: Opet ćete otici u retoriku i patetiku, Veličanstvo.

LOUIS: Da, bolje je govoriti jednostavno. Ti si, Moliere, moj najdraži pisac. Istina, to što pišeš nije pametno, ali je zabavno.

MOLIÈRE: A Vi ste moj najdraži kralj. Istina, to kako vladate nije pametno, ali je zabavno.

(Sva trojica se smiju.)

LOUIS: Tko ima vino i prijatelje, ima sve.

LUDA: Tko ima kralja za prijatelja, ima sve.

MOLIÈRE: Veličanstvo, mi smo tako sretni što smo pijani zajedno s Vama.

LOUIS: A ja sam sretan jer ste vi sretni, najdraži moji podanici.

MOLIÈRE: Toliko smo sretni što smo s Vama da se to ne da izraziti riječima.

LOUIS: Zaista?

MOLIÈRE: Da, zaista.

LOUIS: Možda bi se dalo izraziti dramom.

(Mučna tišina. Odjednom kao da su se sva trojica otrijeznila.)

MOLIÈRE: Kako mislite?

LOUIS: Mislim, to što osjećaš prema meni vjerojatno bi kao pisac najlakše izrazio dramom.

MOLIÈRE: Pa, vjerojatno.

LOUIS: Zašto to nikad nisi pokušao?

MOLIÈRE: Ne znam... Ja ipak ponajviše pišem komedije.

LOUIS: Često vrlo ozbiljne.

(Šute i gledaju se.)

LOUIS: Doista, zar ja, Louis XIV., Kralj-Sunce, nisam zaslužio da se o meni napiše drama?

MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo...

LOUIS: Čemu taj službeni ton, pa mi smo prijatelji, već deset godina.

(Šute i gledaju se. Moliere obori pogled.)

LOUIS: Nisi mi odgovorio na pitanje.

MOLIÈRE: Koje?

LOUIS: Zaslužujem li od tebe dramu o sebi?

MOLIÈRE: Svakako.

LOUIS: A zašto je onda nisi napisao?

(Šutnja.)

LOUIS: A možda si je već napisao, samo ti je neugodno da mi je pokažeš.

MOLIÈRE: Ne, nisam.

LOUIS: Moliere, nisam se tome od tebe nadao.

MOLIÈRE: Čemu?

LOUIS: Saznao sam, sve sam saznao. Ti znaš o čemu govorim.

(Moliere ne odgovara.)

LOUIS: Znači priznaješ.

MOLIÈRE: Ja ništa...

LOUIS: Životinjo.

(Mučna tišina.)

LOUIS: Saznao sam da si napisao posve kratku dramu u kojoj smo nas dvojica glavni junaci.

MOLIÈRE: Nije istina, Vaše Veličanstvo, to je laž, to moji neprijatelji...

LOUIS: Istina je... »Prijatelji«... Tako mi i treba kad među dvorskim ludama i piscima tražim prijatelje. Kako si mi to mogao učiniti?

MOLIÈRE: Ne znam o čemu govorite.

LOUIS: Govorim o twojoi drami, koju igras pred mojim neprijateljima, s ovom ovdje Ludom, govorim o drami zbog koje mi se smije cijeli Pariz, govorim o drami koju si igrao dva puta: jednom kod grofa de Guisea, a jednom kod maršala Avernea. Njihova politička karijera je od ovog trenutka završena. Shvaćaš li sad o čemu govorim?

(Šutnja, Moliere ne odgovara.)

LOUIS: Mojim neprijateljima si dao priliku da mi se smiju. Ali, neće više.

(Šutnja.)

LOUIS: Kad su već svi vidjeli tu dramu, mislim da bi bio red da je i ja vidim. Zato ćete je vi sada odigrati preda mnom.

MOLIÈRE: To je nemoguće.

LOUIS: Itekako moguće.

MOLIÈRE: Mi to ne možemo.

LOUIS: Vi to morate, dragi prijatelju.

MOLIÈRE: Ne, jer ako je odigramo, Vi ćete nas...

LOUIS: Ja ću vas ubiti ako je ne odigrate.

MOLIÈRE: A ako je odglumimo, hoćete li nas poštediti?

LOUIS: Zavisi od toga kako budete glumili, znate da sam uvijek mrzio lošu glumu, a dobroj se divio.

(Šutnja.)

LOUIS: Tko igra mene?

MOLIÈRE: Ja.

LOUIS: Zanimljivo. Znači Luda igra tebe?

MOLIÈRE: Da.

LOUIS: Zanimljivo. Sve sam radoznaliji.

MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, mi to nikako ne možemo odigrati... a i to nije vrijedno spomena, ta drama nije poput mojih drugih drama, beznačajna je.

LOUIS: Možda mi se svidi više od ostalih. Hajde, počnite!

MOLIÈRE: Ne!

LOUIS: Što znači to »ne«?

MOLIÈRE: Uzaludno je, za nas je sve uzaludno, i tako nema pomoći, znamo kako ćete nas kazniti, znamo kako Vi kažnjavate.

LOUIS: Ja tu predstavu, u kojoj sam glavni junak, moram vidjeti. Ako ne odignite tu dramu preda mnom, ako ne vidim to što su vidjeli moji neprijatelji — dat ću vas pogubiti. Odigratje tu dramu meni, samo meni, i to odmah, i možda se prisjetim da smo nekad bili prijatelji.

LUDA: Tek ćete nas poslije zamrziti.

LOUIS: Naivna Ludo, vi ste u toj igri najmanje važni. Oni koji su gledali dramu, a da me nisu obavijestili, oni me zanimaju, samo prema njima neću imati milosti. A sad: u ime svog bijednog života — počnite.

(Louis se povuče u pozadinu prostorije. Promjenom svjetla Louis ostaje u polutami, dok proscenij biva snažno osvijetljen. Počinje »igra«.)

LUDA KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, zvali ste me.

MOLIÈRE KAO LOUIS: Zvao sam Vas.

(Trenutak šutnje.)

MOLIÈRE KAO LOUIS: Htio bih s vama razgovarati o Vašoj glumačkoj družini.

LUDA KAO MOLIÈRE: O našim predstavama.

MOLIÈRE: KAO LOUIS: Ne baš o predstavama. Više o glumcima.

LUDA KAO MOLIÈRE: O glumcima?

MOLIÈRE KAO LOUIS: Da. Primijetio sam novo lice u posljednjim dvjema izvedbama.

LUDA KAO MOLIÈRE: Mislite na gospodicu Molino?

MOLIÈRE KAO LOUIS: Kako rekoste da se zove?

LUDA KAO MOLIÈRE: Gospodica Molino.

MOLIÈRE KAO LOUIS: Vrlo talentirana osoba. I lijepa. Parižanka je?

LUDA KAO MOLIÈRE: Nije. Došla je prije dva mjeseca iz Marseillea. Ondje je glumila dvije godine u dobroj družini.

MOLIÈRE KAO LOUIS: Ima li muža, zaručnika?

LOUIS KAO MOLIÈRE: Nikoga

MOLIÈRE KAO LOUIS: Vrlo je lijepa.

(Šutnja.)

MOLIÈRE KAO LOUIS: Pričajte mi o njoj.

LUDA KAO MOLIÈRE: Kako to mislite?

KAO LOUIS: Sve što znate.

KAO MOLIÈRE: Pa, gospodica je vrijedna, reklo bi se poštena, i ne znam što da Vam još kažem.

KAO LOUIS: Ima li udvarača?

KAO MOLIÈRE: Ne znam. Mislim da nema.

KAO LOUIS: Mislite, ili znate?

KAO MOLIÈRE: ...Mislim.

KAO LOUIS: Što gospodica Molino radi preko dana?

KAO MOLIÈRE: Vježba uloge.

KO LOUIS: A u slobodno vrijeme?

KAO MOLIÈRE: Vježba uloge.

KAO LOUIS: A po noći?

KAO MOLIÈRE: Vježba uloge.

KAO LOUIS: Pa kad živi?

KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, mi glumci ne živimo, mi vježbamo uloge.

KAO LOUIS: Ne bi bilo loše da ponekad i živite.

KAO MOLIÈRE: Ne mogu se istodobno raditi dva toliko oprečna posla.

KAO LOUIS: Što vi mislite o gospodici Molino?

KAO MOLIÈRE: U kom smislu?

KAO LOUIS: U svakom.

KAO MOLIÈRE: Pa već sam vam rekao: vrijedna je...

KAO LOUIS: To znam, nego... kao žena?

KAO MOLIÈRE: Moje mišljenje o ženama uvijek je pogrešno.

KAO LOUIS: Zašto?

KAO MOLIÈRE: Ja se ne razumijem u žene.

KAO LOUIS: Recite mi onda svoje pogrešno mišljenje o gospodici Molino. Ne nalazite li da je privlačna?

KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, sve su Vam mlade žene privlačne.

KAO LOUIS: Ne nalazite li da je gospodica Molino iznimno privlačna?

KO MOLIÈRE: Izgleda da jest.

KAO LOUIS: Zašto vam se čini da je ona iznimno privlačna?

KAO MOLIÈRE: Zato što se to čini Vašem Veličanstvu.

KAO LOUIS: Samo zato?

KAO MOLIÈRE: Ne, već i zato što se to čini i nekim glumcima iz naše družine.

KAO LOUIS: Kojim?

KAO MOLIÈRE: Lorgesu i Oranskom.

KAO LOUIS: Dat ćete im još danas otkaz.

AKO MOLIÈRE: Ali, Vaše Veličanstvo...

KAO LOUIS: Dat ćete im otkaz i reći im da do kraja tjedna moraju napustiti Pariz i nikad se više u njega ne smijem vratiti, ako žele sačuvati živu glavu. Uostalom, to su loši glumci.

KAO MOLIÈRE: Lorgesu ste uvijek hvalili.

KAO LOUIS: Zna nasmijati čovjeka, ali nema dovoljno profinjenosti za velikog glumca. A što gospodica Molino misli o njima dvojici?

KAO MOLIÈRE: Ne znam.

KAO LOUIS: Je li odbijala njihovo udvaranje?

KAO MOLIÈRE: A, znate žene, nikoga ne odbijaju.

KAO LOUIS: Reći ćete im da do noćas moraju napustiti Pariz. To je naređenje Uprave grada.

KAO MOLIÈRE: Razumijem, Vaše Veličanstvo.

KAO LOUIS: Znači, gospodica Molino nije tako nevina kao što izgleda.

KAO MOLIÈRE: Trebalo bi provjeriti.

KAO LOUIS: Napokon da i Vi kažete nešto pametno, Moliere.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Želim da poručite gospodici Molino da se kralju iznimno sviđa kako glumi, i da smatra da je ona žena vrijedna divljenja.

KAO MOLIÈRE: Nadam se da će točno upamtiti Vaše riječi.

KAO LOUIS: I još nešto: o mojim osjećajima ne smije nitko ništa saznati. Upamtili ste?

KAO MOLIÈRE: Upamlio sam.

KAO LOUIS: Gospodica Molino, nažalost, nije plemićkog roda — i ne smije javno postati kraljeva ljubavnica, iz političkih razloga. Shvaćate, Moliere?

KAO MOLIÈRE: Ja se u politiku slabo razumijem, Vaše Veličanstvo.

KAO LOUIS: I bolje. A sad idite, i prenesite moje riječi ženi koja mi ni na trenutak ne izlazi iz glave.

(Kao Moliere uz naklon izlazi. Prostorija se naglo zamrači, a kod ponovnog odtamnjenja, opet su njih dvojica kao na početku »igre«.)

KAO MOLIÈRE: Zvali ste me, Vaše Veličanstvo.

KAO LOUIS: Zvao sam Vas.

(Trenutak šutnje.)

KAO LOUIS: Htio bih razgovarati o jučerašnoj predstavi.

KAO MOLIÈRE: Sviđa li vam se?

KAO LOUIS: Zašto gospodica Molino nije igrala glavnu ulogu, kad znate da sam zbog nje došao na Vašu glupu predstavu. Jedva se dvaput pojavila u prvom činu. Čekao sam poput luđaka sve do petog čina hoću li je opet vidjeti i — ništa.

KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, u sljedećoj predstavi imam za nju glavnu ulogu, ali u jučerašnjoj drami zaista ne bi bilo lijepo da je igrala ženu dvadeset godina stariju od sebe.

KAO LOUIS: Ona sve dobro igra.

KAO MOLIÈRE: Slažem se, ali...

KAO LOUIS: Čim kažete »ali« — ne slažete se.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Što je radila danas?

KAO MOLIÈRE: Išla je u šetnju.

KAO LOUIS: S kime?

KAO MOLIÈRE: Sama.

KAO LOUIS: Ne nalazite li da prečesto šeta?

KAO MOLIÈRE: Možda. To prija njezinom duševnom zdravlju.

KAO LOUIS: Ali mome ne prija.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Što je rekla za zlatnu ogrlicu?

KAO MOLIÈRE: Bila je presretna.

KAO LOUIS: Samo to?

KAO MOLIÈRE: I iznenadena. Spomenula je kako je njezina majka bila u zabludi kad je tvrdila da se glumčki poziv ne isplati.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Što govori o meni?

KAO MOLIÈRE: Cijeni Vas kao svi Vaši podanici.

KAO LOUIS: Kao svi podanici?

KAO MOLIÈRE: Da, kao svi.

KAO LOUIS: Znači da ne osjeća posebnih sklonosti prema meni.

KAO MOLIÈRE: To ja ne znam.

KAO LOUIS: Hoćete reći da možda ipak...

KAO MOLIÈRE: Ništa nisam rekao.

KAO LOUIS: Od Vas, Moliere, čovjek zaista teškom mukom može čuti ono što želi.

KAO MOLIÈRE: Ja Vam nastojim pomoći koliko mogu, ali nažalost ne razumijem se u žene.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Govori li ona o meni ikad na takav način da zaboravite da govori o kralju?

KAO MOLIÈRE: Ona Vas cijeni kao kralja... ne razumijem Vas.

KAO LOUIS: Do vraga, Moliere, ne govori li ponekad o meni kao o muškarcu?

KAO MOLIÈRE: U kom smislu, Vaše Veličanstvo?

KAO LOUIS: Pa u tom smislu, čovječe.

(Šutnja.)

KAO MOLIÈRE: Nisam primijetio, osim možda jednom.

KAO LOUIS: Kada, što je rekla?

KAO MOLIÈRE: Bili smo zajedno među narodom na posljednjoj paradi, kad ste projahali putem posutim cvijećem.

KAO LOUIS: Ona je bila na paradi?

KAO MOLIÈRE: Bila je.

KAO LOUIS: I što je rekla?

KAO MOLIÈRE: Ne mogu se sjetiti točno, ali nešto u tom smislu, kao: na lijepom konju — lijep konjanik, ili obratno.

KAO LOUIS: Kako obratno?

KAO MOLIÈRE: Hoću reći: lijep konjanik na lijepom konju.

KAO LOUIS: Aha, I zaista je to rekla?

KAO MOLIÈRE: Zaista.

KAO LOUIS: To je predivno, to mi je dovoljno. Sve je jasno, znači da me ona ipak...

KAO MOLIÈRE: Inače, tako nešto je rekla i za generala Honorea koji je bio u Vašoj pratnji.

KAO LOUIS: Kako mislite, i za njega?

KAO MOLIÈRE: Smatrala je i njegovu pojavu izuzetno pristalom.

KAO LOUIS: A je li? Mislim da će za generala Honorea biti najbolje da se više ne pojavljuje na paradama. Taj čovjek zaslужuje da mu se dade prilika za isticanje na ratnom polju. Nisu za njega čipke i dvorske zabave.
(Šutnja.)

KAO LOUIS: Moliere, Vi ste vjerojatno primijetili kolika je moja sklonost prema gospodici Molino.

KAO MOLIÈRE: Jesam.

KAO LOUIS: E, onda mogu pred Vama govoriti otvoreno.

KAO MOLIÈRE: Vi to već činite, Veličanstvo.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Vi ste gospodici Molino nekoliko puta govorili koliko ja cijenim njezinu glumu.

KAO MOLIÈRE: Najljepšim riječima.

KAO LOUIS: Ne sumnjam. Ali, Vi nažalost niste od onih ljudi koji govoreći jedno znaju reći drugo.

KAO MOLIÈRE: Ne razumijem Vas.

KAO LOUIS: Mene ne zanima njezina gluma.

KAO MOLIÈRE: Otkud sad to?

KAO LOUIS: Mene zanima ona, samo ona. Iz Vaših rečenica gospodica je mogla shvatiti da joj se ja divim jedino kao glumici.

KAO MOLIÈRE: Tako se njoj činilo, a i meni.

KAO LOUIS: Eto vidite. A sad želim da se ta pogreška ispravi.

KAO MOLIÈRE: Kako?

KAO LOUIS: Tako što ćete joj reći stvari koje će Vam sada kazati.

KAO MOLIÈRE: O njoj kao o ženi?

KAO LOUIS: Upravo tako, Moliere. Iskazat ću svoje osjećaje najljepšim rečenicama koje mi padnu na um, a Vi dobro otvorite uši da Vam ne pobegne nijedan moj kompliment.

(Na trenutak se zamrači prostorija, a kod ponovnog odtamnjenja opet su njih dvojica kao na početku »igre«.)

KAO MOLIÈRE: Zvali ste me, Vaše Veličanstvo.

KAO LOUIS: Zvao sam Vas.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Govorite.

KAO MOLIÈRE: O čemu?

KAO LOUIS: Do vraga, Moliere, o njoj.

KAO MOLIÈRE: Što Vas zanima?

KAO LOUIS: Sve.

KAO MOLIÈRE: Sprema novu ulogu u komediji o kojoj sam Vam govorio.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Što je rekla za moj dar?

KAO MOLIÈRE:... Ne sjećam se.

KAO LOUIS: Kako to mislite — »ne sjećam se«, naređujem vam da se sjetite.

KAO MOLIÈRE: Nije ugodno... za Vas.

KAO LOUIS: Ipak recite.

KAO MOLIÈRE: Plakala je.

KAO LOUIS: Plakala!?

KAO MOLIÈRE: Da, zaplakala je kad sam joj rekao: kralj ti šalje ovu narukvicu.

KAO LOUIS: Od sreće?

KAO MOLIÈRE: Nažalost, ne.

KAO LOUIS: I što je još rekla?

KAO MOLIÈRE: ...Ništa više.

KAO LOUIS: I što je još rekla, Moliere?

KAO MOLIÈRE: Kralju, ja to ne mogu...

KAO LOUIS: Morate reći, Moliere. Sve mi morate reći.

KAO MOLIÈRE: Rekla je... »zašto me već jednom ne ostavi na miru?«

KAO LOUIS: To se odnosilo na mene?

KAO MOLIÈRE: Nažalost, na Vas.

KAO LOUIS: Događa li se često da žene odbijaju muškarce koje vole.

KAO MOLIÈRE: Događa se, ali češće...

KAO LOUIS: Recite.

KAO MOLIÈRE: ...češće odbijaju one koje ne vole.

KAO LOUIS: Mislite da gospodica Molino ne osjeća ništa prema meni?

KAO MOLIÈRE: Ona Vas poštuje kao kralja.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Što biste učinili na mom mjestu?

KAO MOLIÈRE: Sumnjam da Vam moj savjet može biti od pomoći, ja se ne razumijem u žene.

KAO LOUIS: Dakle: što biste učinili na mom mjestu?

KAO MOLIÈRE: Ništa.

KAO LOUIS: To je najteže.

KAO MOLIÈRE: Znam. Ali... ako sklonosti nisu obostrane, sve je uzaludno.

(Dulja šutnja.)

KAO LOUIS: Osjećam da mi nešto prešućujete. Čini mi se da znate mnogo više nego što mi otkrivate.

KAO MOLIÈRE: Rekao sam Vam uglavnom sve.

KAO LOUIS: »Uglavnom«. Pa recite sve bez tog »uglavnom«.

KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, zaista mi nije ugodna dužnost koju u posljednje vrijeme obavljam.

KAO LOUIS: Ne sumnjam. Samo, meni je daleko neugodnije. I, što je još rekla, kad ste joj predali narukvicu?

KAO MOLIÈRE: Rekla je: »Zašto me već jednom ne ostavi na miru, kad moje srce pripada samo »njemu«.

KAO LOUIS: »Njemu« — komu »njemu«?

KAO MOLIÈRE: Ne znam.

KAO LOUIS: Jeste li pokušali sazнати?

KAO MOLIÈRE: Jesam, ali bezuspješno.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Znači: ona voli drugoga.

KAO MOLIÈRE: Izgleda.

KAO LOUIS: Zato mi i izmiče iz ruku, zato su uzaludni svi moji darovi, sva moja pažnja prema njoj. Mora da u njezinim očima pravim budalu od sebe.

KAO MOLIÈRE: Lako moguće.

KAO LOUIS: Što?

KAO MOLIÈRE: Ne, ništa, ništa. Ništa nisam rekao.

KAO LOUIS: Tko je ta životinja?

KAO MOLIÈRE: Kako mislite?

KAO LOUIS: Tko je taj koga ona voli?

KAO MOLIÈRE: To vjerojatno zna samo ona.

KAO LOUIS: Viđa li se s kim?

KAO MOLIÈRE: Ni s kim, koliko znam.

KAO LOUIS: Šalje li joj netko cvijeće poslije predstava?

KAO MOLIÈRE: Nitko.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Vi ćete sazнати tko je on.

KAO MOLIÈRE: Pokušat ću.

KAO LOUIS: On mora nestati.

(Dugotrajna šutnja.)

KAO LOUIS: Moliere, ja je volim. Nikad nisam tako volio. Moliere, ja je želim. Izludjet ću ako ne postane moja, vjerujete li mi?

KAO MOLIÈRE: Vjerujem, to se događa.

KAO LOUIS: Želim je, Moliere, htjela me ona ili ne. Ja je moram imati. Silom, ako ne ide milom.

KAO MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, ja se ne razumijem u žene, ali znam da se ljubav ne može na silu osvojiti.

KAO LOUIS: Moliere, više vas ne pitam za savjet, sad tražim da mi pomognete.

KAO MOLIÈRE: Slušam Vas, Vaše Veličanstvo.

KAO LOUIS: U petak, u ponoć, dovest ćete je u dvorsko spremište hrane — pazite da Vas ne opaze.

KAO MOLIÈRE: A ako odbije?

KAO LOUIS: Još nitko u ovoj zemlji nije odbio moju zapovijed.

KAO MOLIÈRE: Da Vam ne bude... neudobno... na vrećama za brašno?

KAO LOUIS: Neće. A sad idite. Petak, u ponoć.

(Kao Moliere se nakloni i izade. Zatamnjenje. Kod ponovnog odtamnjenja opet su njih dvojica kao na početku »igre«.)

KAO MOLIÈRE: Zvali ste me.

KAO LOUIS: Zvao sam Vas.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Je li istina?

KAO MOLIÈRE: Istina je.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Kad se to dogodilo?

KAO MOLIÈRE: Jutros.

KAO LOUIS: Kako?

KAO MOLIÈRE: Prerezala je vene.

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Prije toga, što se dogodilo prije toga?

KAO MOLIÈRE: Kad sam joj rekao da joj naređujete... ono... za petak u ponoć, zaplakala je i zatvorila se u svoju sobu. Sinoć nije izšla na večeru, a jutros...

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Nije vam ništa rekla — njezine posljednje riječi...

KAO MOLIÈRE: Njezine posljednje riječi su plač. Ali zato, ostavila je pismo naslovljena na mene.

(Izvuče iz rukava pismo.)

KAO LOUIS: Pismo?

KAO MOLIÈRE: Da.

KAO LOUIS: Pročitajte ga.

KAO MOLIÈRE: (čita): »Cijenjeni gospodine Moliere, bilo mi je lijepo kod Vas, u Vašoj družini. Bilo mi je lijepo, sve do onog nesretnog dana kad se kralj zagledao u mene. Ja sam voljela Vašeg najboljeg glumca Lorgesu. Na dan kad su ga vlasti protjerale iz Pariza, mi smo se obećali jedno drugome, i ja sam spremna smrću očuvati vjernost jedinom čovjeku svog života. Bilo nam je čudno zašto ga protjeruju bez obrazloženja. Poslije, kad je kralj počeo očitovati svoju sklonost prema meni, shvatila sam da je Lorges protjeran po kraljevoj naredbi, i zamrzila sam Njegovo Veličanstvo, kao što nikad nikoga nisam mrzila. Moja mržnja je rasla iz dana u dan — i sad, kad mi rekoste kako mi on zapovijeda da uprljam svoje tijelo u grijehu s njim, ja ne nalazim drugi izlaz iz ove tjeskobe, osim smrti. Vaša Molino.«

(Šutnja.)

KAO LOUIS: Dajte mi to pismo.

KAO MOLIÈRE: (Pruži mu pismo.)

KAO LOUIS: (Gužva pismo i lagano ga izguli na komadiće.)

MOLIÈRE KAO LOUIS: Moliere, možete ići. I, ako želite živjeti, ne govorite o ovome nikome.

LUDA KAO MOLIÈRE: Neću, Vaše Veličanstvo.

(Naglo mrak, »igra« je završena. Ubrzo potom pale se svjetla. Louis se pojavljuje iz polutame, gleda svoje prijatelje — oni pred njim stoje oborenog pogleda.)

LOUIS: Dok si pisao ovu dramu, mora da si pomislio, ako ja saznam za nju, da je to tvoj kraj.

(Moliere ne odgovara.)

LOUIS: Pišući dramu, pisao si svoju smrtnu presudu. Zašto?

MOLIÈRE: Morao sam.

LOUIS: Ali zašto?

MOLIÈRE: Vi to ne biste shvatili.

LOUIS: Ti si lud.

MOLIÈRE: Izludio bih da je nisam napisao.

LOUIS: Ne shvaćam te.

MOLIÈRE: Znam.

(Gledaju se. Nitko ne obara pogled.)

LOUIS: Zašto si napisao tu dramu?

MOLIÈRE: Morao sam.

LOUIS: Zašto?

(Louis ne dobije odmah odgovor. Teška šutnja potraje.)

MOLIÈRE: Već godinama Vas gledam s osjećajem mučnine, Vas — samozvanog Boga. Sunce ovog naroda. Već godinama gledam ovu jednu zemlju, koja kao da postoji zbog jednog čovjeka, zbog sjaja jedne krune. Lažnom sjaju se svi divimo. Lažni sjaj je svakim danom sve jači i jači, dok mrak proždire svaku ulicu ovog grada, svaku glavu i svaku misao u glavi. I hodamo na prstima oko Sunca koje zna itekako ljuto opeći. I svi svoju dušu poravnavaju prema tom Suncu — ratari obraduju zemlju kako Sunce smatra da je najbolje, graditelji grade brodove kakve Sunce želi vidjeti, a mi pisci pišemo onako kako bi Sunce pisalo kad bi znalo pisati.

(Šutnja.)

LOUIS: Govori dalje. I tako posljednji put govorиш.

MOLIÈRE: Prvi put govorim.

(Šutnja.)

LOUIS: Ti me mrziš?

MOLIÈRE: Nema čovjeka u Francuskoj koji Vas ne mrzi.

LOUIS: I zato si o meni napisao ovu lakrdiju?

MOLIERE: Možda. A možda i zato što sam osjetio potrebu da o onome što je bilo s gospodicom Molino napišem dramu. Radi nje.

LOUIS: Radi nje?

MOLIERE: Da, radi nje, I ja sam je volio. I bilo mi je dovoljno da je volim, da je gledam, da mogu uživati u njezinim osmjesima, u njezinu zvonkom glasu. Znao sam da je zaljubljena u drugoga, ali ni u snu nisam

pomišljao da je kupim, da je silujem, a Vi ste upravo to namjeravali. Vi ste uvijek sve otimli, i ljubav, i prijateljstvo. Zato nikad ništa nije bilo uistinu Vaše.

LOUIS: Ti si je volio.

MOLIÈRE: Da, više od svih. Otkako je nema, ništa me ne čini sretnim, ništa ne cijenim, čak ni svoj život.

LUDA: Voljeli ste istu ženu s istim uspjehom.

LOUIS: Ti šuti!

(Šutnja.)

LOUIS: Počeo si govoriti o tome što misliš o mojoj vladvini, nisi rekao do kraja.

MOLIÈRE: Bojim se da sve ne biste podnijeli.

LOUIS: Provjeri.

MOLIÈRE: Vaši rođendani su Vaša najbolja slika. Proslave Vaših rođendana nisu drugo do najsramnije divljanje — vaše taštine. Sve te parade, sve te ceremonije koje priređujete na dvoru, sve je to pobjeda djeteta nad kraljem.

LUDA: Ne govorи više.

LOUIS: Ne prekidaj ga.

MOLIÈRE: Živimo u strahu od Vaših hirovitih odluka. Cijeli dvor i cijela Francuska isprepleteni su bezbrojnim spletama čiji ste Vi izvor, koje Vama pomažu da vladate, da držite u pokornosti i kmetove i vojvode.

LOUIS: U Francuskoj nikad nije bilo bolje nego sada.

MOLIÈRE: U Francuskoj nikad nije bilo tužnije nego sada.

(Šutnja.)

MOLIÈRE: Niti jednu komediju, niti jednu rečenicu nisam mogao napisati ne pomislivši hoćete li je Vi odobriti ili nećete. Cijeli moj život nije ništa drugo do ples na žici razapetoj nad provaljom Vaše nepredvidive nemilosti. (Dugotrajna šutnja.)

LOUIS: Skitnico, volio sam te više nego ikoga u ovoj hladnoj zemlji.

MOLIÈRE: Voljeli ste moju poslušnost, moje komedije i to što ste se s nama dvojicom mogli opijati do besvijesti. Voljeli ste nas, jer ste samo od nas dvojice mogli čuti poneku neugodnu istinu obavijenu ublažavajućim humorom.

LOUIS: Bio sam uvjeren da i vi mene volite.

MOLIÈRE: Strah i ljubav ne idu zajedno.

(Šutnja.)

MOLIÈRE: Znam da ćete nas dati ubiti, znam kako se umire u Francuskoj. Čak ni Molino nije mogla izbjegći smrt — najčišća od svih žena koje sam upoznao.

(Iznimno dugotrajna šutnja puna iščekivanja i napetosti.)

LOUIS: Moliere, prevarili ste se, neću vas pogubiti. Sviše volim vaše komedije, sviše volim vašu iskrenost. Jedino vas dvojica pred mnom kažete ono što cijela Francuska misli. Pa čak i ovu lakrdiju o gospodici Molino, čak vam i to oprاشtam. Zaljubljen čovjek grieši dvostruko. Sad znam da ste je i vi voljeli, sad shvaćam vašu mržnju. Nje više nema, Moliere. Ona se ne može vratiti ni mržnjom ni dramom. Osim toga, i bez te glupe drame na dvoru su svi znali da se zbog mene ubila.

LUDA: Zar ćete nas zaista poštediti?

LOUIS: Hoću. Mi smo prijatelji, od prijatelja ne možeš tražiti da budu drukčiji nego što jesu. Kad ti prijatelj govori neugodne riječi — to vrijedi više nego sva neprijateljska laskanja.

LUDA: Znači: ništa nije bilo?

LOUIS: Ništa.

LUDA: Gdje je ono vino?

(Luda prilazi sanduku s bocama vina. Luda pruža svakome po jednu bocu.)

LUDA: Vi ste najvelikodusniji kralj na svijetu. Niste zlopamtilo, i zato želim biti Vaš istinski prijatelj.

LOUIS: Popijmo za dušu naše drage Molino.

LUDA: Za Molino.

(Piju sva trojica.)

LUDA: U ovih deset godina popili smo mnogo dobrog vina i gorkih rečenica, izgubili smo našu dragu Molino — i tek smo od danas pravi prijatelji. Živjeli!

LOUIS + MOLIÈRE: Živjeli!

(Prijatelji piju.)

LOUIS: Kako je lijepo kad čovjek ima prave prijatelje, ja sam jedini kralj u Europi koji ima čak dva prava prijatelja.

LUDA: Kad nas svi napuste, ostaju prijatelji, vino i žene.

LOUIS: Jesi li ikad bio zaljubljen?

LUDA: Samo jednom, a ni toga se rado ne sjećam.

LOUIS: Znači da stalno misliš na to.

(Šutnja.)

LOUIS: Na dvoru sad svi spavaju, svi spavaju dok mi uživamo. Ali, vrijeme je da i mi pođemo.

MOLIÈRE: Vrijeme je.

LOUIS: Hajde Moliere, podite na spavanje, čeka vas vaša družina, a i nas dvojica ćemo polako.

MOLIÈRE: Vaše Veličanstvo, uistinu je sve zaboravljen?

LOUIS: Sve, moji dragi prijatelji, sve.

MOLIÈRE (uz naklon) Želim vam laku noć.

LOUIS: I mi tebi.

(Moliere izlazi.)

LUDA: Ode, sretan, zadovoljan. Budala.

LOUIS: Predstava mu je loša koliko i opasna. Trebao si me prije obavijestiti. Prije nego ste je prvi put izveli.

LUDA: Nipošto. Ovako smo saznali koji su tvoji neprijatelji, na koga možeš računati, a na koga ne.

LOUIS: Samo su četvorica prijavila to što je vidjelo gotovo stotinu dvorjana.

LOUD: Sazrelo je vrijeme da opet raščistiš tu gamad oko sebe. One koji su se najviše smijali na toj predstavi poslat ćemo na ratište, a one druge u provinciju, na »povjerljive poslove« koje će obavljati do smrti, ne vidjevši više ni dvor ni dvorski život.

(Šutnja.)

LUDA: Sad svi očekuju da ćeš ubiti Molierea, a osnovno pravilo dobrog vladara je da njegovi potezi budu nepredvidivi.

LOUIS: I što sad?

LUDA: Treba ga kazniti tako da nitko ne primijeti da se radi o kazni. A ubiti ga moraš.

(Gledaju se u šutnji.)

LOUIS: Misliš, a zašto?

LUDA: Zar je potrebno objašnjavati?

LOUIS: Drag mi je.

LUDA: Baš zato.

LOUIS: Ako njega ubijem, tko će mi još ostati.

LUDA: Vi što ste skloni zaljubljivanju, skloni ste i slinavim rečenicama.

LOUIS: S kime ću iskreno govoriti?

LUDA: Ni s kim. Osim sa mnom.

LOUIS: Ti si gori od svih.

LUDA: Da, samo: bez svih možeš, ali bez mene ne možeš.

LOUIS: Jednom ću i tebe...

LUDA: Nećeš. Tvoji najbolji politički potezi moji su savjeti. Bez mene bi bio izgubljen. Ne zaboravi to nikad.

LOUIS: Zašto mi toliko pomažeš?

LUDA: To me veseli.

LOUIS: Zašto želiš njegovu smrt?

LUDA: To me veseli.

LOUIS: Ti si čudovište.

LUDA: Znam. I to me veseli.

(Gledaju se. Dugotrajna šutnja.)

LOUIS: Kaži. Kaži što si odlučio.

LUDA: Odlučio sam da Moliere umre »prirodnom smrću«.

LOUIS: Tko će to izvesti?

LUDA: Ja.

LOUIS: Kako?

LUDA: U piće ću mu nasuti otrov koji djeluje tri sata nakon što se popije. Otrvat ću ga neposredno prije predstave, tako da umre pred publikom, na očigled sviju.

LOUIS: Zadivljuješ me i gadiš mi se. Lukavo si to smislio. Budi oprezan.

LUDA: Sutra će naš veliki pisac biti mrtav.

LOUIS: Odlično, a sad idi.

LUDA: Trebali bismo se još dogovoriti o imenovanju novih generala.

LOUIS: Ne mogu večeras. Umoran sam. Želim biti malo sam. Idi.

LUDA: Dobro.

(Luda uz nehajni naklon izide. Louis XIV. ostaje sam, zauvijek sam.)

KRAJ

Napisano 1986. godine.

Napomena broj 1

POVJESNIČARIMA:

Stvarnost koju vi proučavate i »stvarnost« koju ja gradim nisu iste. U ovoj drami su brojne povijesne činjenice zaboravljene.

Napomena broj 2

GLUMCIMA:

Moliere iz drame nije Moliere iz života, niti je Louis XIV. iz drame Louis iz života.

Napomena broj 3

REDATELJU:

Ovo nije povjesna drama. Ipak, ne zaboravite ni vrijeme u kome se zbiva. Sa scenografijom i kostimografijom izbjegnite sladunjav folklor, jer je on izbjegnut i u rečenicama. Pomozite glumcima da u zvučnim imenima otkriju obične nesretne ljude.